

Z vnitřního exilu do ghetta

Podobné sebedefinující diskuze jsou však v Čechách, na Moravě a ve Slezsku teprve v počátcích. S výjimkou několika sociologů tu málokdo vůbec zná pojem transgender, většina sexuologů ho dokonce odmítá používat, a že by o nějakých vlastních označeních přemýšleli naši translidé, jsem nic moc neslyšela. Možná je to vinou snad už hluboce zakořeněného českého konformismu, že se drtivá většina translidů plně ztotožňuje s názorem mocných, v tomto případě lékařů a jejich diagnóz, a vůbec je ani nenapadne, že by mohli mít na svůj vlastní problém svůj vlastní názor. To většině zní jako nebezpečně štvavá propaganda „odkudsi ze Západu“.

Translidé u nás mají silně zažitý pocit toho, co je společensky správné a co není, dobře znají své sexuologické diagnózy, které jim určují místo na okraji společnosti, a jsou na to zvyklí. Podobnou zkušenost nejspíš měli otroci, kteří neznali nic jiného než život v porobě, a tak je ani nenapadlo, že by vůbec mohli někdy být svobodní.

* * *

Průzkum britské edice měsíčníku Cosmopolitan tvrdí, že muži nejsou posedlí ženským poprsím, pívem a fotobalem. Místo toho ženy mají rády a respektují je. Dokonce téměř polovina mužů by se ráda stala ženou.

Při dotazování mužů mezi 18 až 35 lety celých 46 % tvrdilo, že pokud by se mohli znovu narodit, bylo by to jako žena. Průzkum tvrdí, že muži jsou špatní pouze podle stereotypních televizních seriálů a reklam. Výzkumníci zjistili, že 86 % dotázaných se chce oženit,

97 % dotázaných by v pohodě mělo za šéfa ženu a většina by prominula nevěru.

Tato studie britských mužů pro časopis Cosmopolitan jasně ukazuje, že muži nejsou takoví drsníci a necitové, jak bývají líčeni. Tři čtvrtiny si myslí, že by žena neměla být v domácnosti, 60 % zůstává přáteli se svými manželkami i po rozvodu a 46 % dotázaných raději tráví volný čas se svým partnerem než s přáteli.

Samozřejmě, že některé staré zvyky zůstávají. Průměrný muž vidí za den pět žen, s nimiž by se rád vyspal.

* * *

Jen málokomu bleskne hlavou, že není důvod se stydět jen proto, že se člověk nějak narodí, že nepasuje do teprve dva tisíce let starého křesťanského mýtu o stvoření světa. Naopak, většina s poukazy na negativní postoj společnosti vcelku automaticky přijímá roli sexuálního úchyla a s ní spojený život ve stresujícím skrytu a v neustálém strachu z prozrazení. Jiní tento svůj strach zakrývají hrdinsky znějícími tezemi o tom, že se skrývají proto, že „nikomu není nic do jejich soukromí“.

Ať tak, či tak, výsledkem těchto postojů je bludný kruh: všichni si stěžují na to, že je společnost nebere, ale jen málokdo si troufne se postavit a začít se s tou společností bavit. Nejspíš se čeká na okamžik, kdy se sama od sebe společnost tukne do čela, řekne něco jako „hergot, vždyť tady zbytečně trápíme lidi“ a podá trandákům pomocnou ruku... nádherná představa.

Na obsahu předchozích odstavců bohužel nic nemění ani fakt, že právě u nás v květnu 1998 vzniklo občanské sdružení TransForum, první oficiálně registrovaná organizace proklamující pomoc translidem v zemích východní Evropy.

Ta doba mi přišla nádherně revoluční. Začali jsme se scházet, lidí neustále přibývalo, přicházeli noví a noví a TransForum plnilo do puntíku jeden z bodů svého programu, kterým byla pomoc translidem, aby se vymanili z dosavadní samoty a izolace.

Zanedlouho však nastaly problémy, z nichž za nejvýznamnější považuju fakt, že samo vedení TransFora nebylo připraveno vystoupit z izolace. Scházet se v hospodě ano, snažit se s majoritou řešit své problémy ne. To by nás přece mohl někdo poznat! Jak by se na nás na nějakém úřadě dívali?!

A tak zbyla jen ta hospoda, ale ani ta se neobešla bez potíží. Po čase se začaly ozývat hlasy, že mít srazy v gay podniku je nemístné, protože my „přece žádní gayové nejsme“. Bylo to legrační. Když jsme „negayovským vzbouřencům“ řekli, ať tedy chodí jinam, mezi normály, žádný takový sraz se nikdy neuskutečnil. Nakonec usoudili, že pro naši supermenšinu je bezpečnější popíjet s jinou menšinou, než lézt do majoritní jámy lvové, před níž mají mnozí z nás komplex méněcennosti.

Když už jsem ale zmínila vztah translidí a gayů a lesbiček, musím říct, že je to vcelku unikátní spojení. Na první pohled sice lze jasně určit a popsat rozdíly, budete-li však chtít mezi oběma komunitami vymezit přesně stanovenou hranici, nastanou potíže. Mnozí translidé jsou orientováni homosexuálně, stejně jako najdete gaye, kteří se převlékají do ženských šatů, nebo lesbičky, které vystupují v mužské roli.

Myslím, že to dokonale vyjádřila jedna americká transaktivistka, která náš vzájemný vztah charakterizovala slovy: „Transgender a gayové nejsou přátelé, protože přátele si vybíráme. Jsou to lidé, s nimiž si rádi v pátek večer vyrazíte někam na mejdan. Transgender a gayové jsou spíš jako sourozenci. Ty si nevybírám

te a jste navíc odsouzeni navěky se s nimi pošouchovat na zadním sedadle rodičovského auta.“

Když to shrnu, revoluční myšlenka sjednocení translidí se pod vedením TransFora proměnila v obyčejné vysedávání v hospodě. Lidé, kteří předtím žili o samotě, si sice najednou mohli najít přátele se stejným životním osudem, ale dostali šanci se všichni pohromadě jen uzavřít do ghetta vyhrazeného salonku a do omrzení probírat neustále stejné věci. (Zjednodušeně se dají neustále probíraná témata shrnout do dvou výkřiků: „Bože, já už se chci toho penisu zbavit!“ „Bože, co já bych dal za skutečný penis!“)

Přesto to byl malý zázrak, neboť například nynější poslanec za ODS a šéf pražského Sexuologického ústavu Univerzity Karlovy Jaroslav Zvěřina prorokoval, že translidé se nemůžou dávat dohromady, protože je nespojuje sexuální touha, jako například gaye. Zřejmě tehdy nepochopil, že sex opravdu není to hlavní, co hýbe světem (nebo alespoň naším světem), že translidé se scházejí právě pro ten pocit osamění a nepochopení, kterým je majorita zahrnuje plnými hrstmi.

A navíc: i v rámci ghetta se šířily informace kde co sehnat, jaký doktor je dobrý a který je pes, jak se zachovat v určité situaci. Věřím, že i když já toto období považuju za ztracené – z hlediska všeho, co se dalo podniknout a nepodniklo – mnohým lidem pomohlo i to scházení se v hospodě a možnost navázání nových přátelství.

K dalším kladům patří i to, že se krátce po vzniku TransFora objevila také první vlašťovka, která v českých zemích narušila zatuchlé vody medicínského názvosloví. Do té doby totiž existoval jen mírně posměšný termín, kterým gayové častovali zženštilé, převlékače i transsexuály – byly to prostě všechno „vobyčejný transky“.

Až jednou... Byl letní pátek odpoledne a cestou na pravidelný sraz do Piano Baru na Vinohradech jsem potkala Kima (dnes už se jmenuje jinak, ale to je u translidů běžné). Začali jsme se bavit, padl nějaký ten vtípek a z něho zničehonic vypadlo tvrzení, že jsme „trandáci“. Zasmála jsem se – koneckonců tranzistory byly svého času opravdu revoluční věcíčkou – a když jsme společně dorazili do baru, vysvětlili jsme to ostatním, a pak i těm, kteří se dostavili později.

Byla to legrace, která se překvapivě uchytila – v mém chápání navíc zahrnovala a sjednocovala – všechny translidy a nahrazovala tak do určité míry neohebného anglického transgendera.

Trandák se šířil a nikomu příliš nevadil až do léta 2000, kdy jsem zaregistrovala, že se v Ústí nad Labem endemitně vyskytují termíny jinotělec a stejnotělec (prý podle toho, jestli máte na mysli člověka před nebo po operaci). Nevím, třeba se to opravdu někomu líbí, já k němu mám ale značné výhrady.

Na rozdíl od Kimova unifikujiícího trandáka se jinotělci vztahují pouze na transsexuály, čímž je vyčleňují z transkomunity, a navíc navozují bludnou – mám-li použít sexuologicko-právnícké vidění světa – představu, že po operaci, tedy ve stadiu „stejnotělství“, opravdu dochází k reálné proměně člověka. Ponechám-li stranou fakt, že se tato idea může vztahovat pouze k „povrchové úpravě“ těla a nikoli k vnitřnímu uspořádání organismu, natož například k povahovým vlastnostem, nemůžu přehlédnout ani to, že se naše těla od těch vysněných liší i po operaci, v čemž by mě – nejspíš ve vzácném okamžiku shody – podpořila i primárka brněnské sexuologie MUDr. Hajnová, která se v antropometrii transsexuálů přímo vyžívá. Ale k té se ještě dostaneme v dalších kapitolách.

Existence stejnotělců však dokládá jeden zajímavý moment charakterizující transkomunitu v Čechách (a na Moravě). Je to snaha jedné strany, céděček, oddělit se od transsexuálů, a naopak, protože ti druzí jsou vždy v očích těch prvních jaksi úchylní. Mnohá céděčka argumentují svou heterosexuálností (a tím vlastně i jakousi normalitou) a tvrdí, že oni se „jen“ převlékají, že mají manželky, děti a jsou vlastně zcela normální. Zato transsexuálové svým počínáním – touhou po úplné změně – překračují únosné meze a dělají jim ostudu.

Transsexuálové zase na druhou stranu o sobě tvrdí, že jsou ti normální (máme na to přece po operaci doklady a na rozdíl mezi námi a biologickými ženami/muži zvesela kašleme). Zlatým hřebem tohoto postoje je tvrzení, že úchylný je ten, kdo se jen převléká, protože to přece žádný normální chlap nebo ženská nedělají. A navíc jim dělají ostudu.

Absurdistán jak vyšitý. Když se nějakého céděčka zeptáte, jak je to s jeho heterosexuálností v okamžiku, kdy je oblečený (my trandáci říkáme „nakrásno“), namalovaný, prostě šik, nechá si v tu chvíli říkat „Kateřino“ a miluje se třeba se svou manželkou, jen pár si jich vzpomene na heterosexuálnost. V daném okamžiku nebo i v delším časovém intervalu mají problém se k mužství přihlásit.

Tohle moje soukromé zjištění ostatně podpořil i internetový průzkum, kterého se v roce 1999 anonymně zúčastnilo přes 1300 britských céděček. Nadpoloviční většina z nich sama sebe označila za bisexuály nebo v lepším případě za „heterosexuály, kteří by rádi prozkoumali svou sexuální orientaci“. Když jsem tyto odpovědi viděla poprvé, napadlo mě, že zvláště ta druhá varianta svědčí o tom, že náš jazyk prostě nemá slova, která by dokázala popsat vnitřní citění trandáků.

Život a heterosexualitu céděček, kteří podle některých – a podle mého velmi nadnesených – odhadů tvoří až 10 % mužské populace, dobře vystihuje anekdota, kterou jsem kdysi viděla v jednom britském transmagazínu:

„Hrozně ti závidím, že máš za manžela transvestitu. To se spolu můžete bavit třeba o šminkách nebo módě, že jo?“ říká jedna kamarádka druhé. „To jo,“ vzdychne ta druhá, „ale proč, proboha, jenom o tom?!“

A transsexuálové? Někteří z nich mají problém přiznat se k minulému životu, a to včetně toho, že měli v životě před operací třeba děti, protože by to nabouralo jejich image „normální ženy“ – ta přece nebývá otcem (nebo samozřejmě obráceně). Pojímají lež (nebo zastírání nepopiratelné reality, chcete-li) jako prostředek k životu a zdá se jim to „normálnější“ než převlékání se, přestože při pohledu ze strany až do operace nedělali nic jiného.

Zcela specifické je v dané situaci postavení biologických žen, které podstoupily operativní změnu pohlavních orgánů na muže. Snad nejvýstižněji jejich postavení charakterizoval titul knihy, kterou o nich kdosi sepsal v Americe a nazval ji Neviditelní transsexuálové.

Je to zřejmě dáno tím, že jsou v davu na ulici méně poznatelní, než jejich protějšky, mnozí z nich žijí ve spokojených vztazích s (většinou bývalými lesbickými) partnerkami, nebo mají jako správní muži strach projevit jakoukoli spojitost s minulým životem, protože by je to nutně spojovalo s určitým stupněm společensky absolutně nepřístojné zženštilosti.

Bez významu nejspíš nebude ani fakt, že dnešní medicína zatím neumí vytvořit funkční penis a i jeho náhražky nebývají zcela bez chyb, a tak je většina těchto nových mužů odkázána k životu bez toho, co v obecném povědomí muže činí mužem.

V drtivé většině případů se proto tito transsexuálové snaží nevystřkovat růžky a do obecného (ne)životu společnosti, ale ani transkomunity – až na čestné výjimky – příliš nevstupují.

Kdykoli ale na ně mezi „ženskou“ částí transspektra přijde řeč, většina přítomných „mužů-převlékačů“ či „mužů bývalých“ (jinými slovy osob, s reálnou praxí ze života v mužské pohlavní roli) má legraci z toho, jak tito noví muži chtějí působit „mužně“ – většina z nich nosí stereotypně vlasy na ježka, jinak už běžnou náušnici by si nevzali ani za boha, vyhledávají „mužnou“ práci u bezpečnostní služby či policie, v hospodě vyseďávají nad püllitry, bouchají pěstí do stolu a s chutí debatují o tom, jaké jsou ženské slepice. Tento popis se samozřejmě netýká všech, nicméně procento takovýchto samozvaných chlapáků, kteří se pro své chování inspirovali v béčkových filmech, je překvapivě vysoké.

Tento způsob jednání spolu s vypjatě ženským projevem a volánky a kraječkami, který často předvádějí jejich „ženské“ protějšky, lze nejjednodušeji vysvětlit snahou nahradit extrémním chováním své nedostatky a lépe zapadnout do „role“, kterou společnost pro to či ono pohlaví předepisuje. Moje kamarádka socioložka Marcela Linková to vysvětluje tím, že se snažíme přejímat ty nejkonzervativnější role obou pohlaví, protože tak nejsnáze zakryjeme svou nejistotu vyplývající z totální absence jakékoli zkušenosti ze života v nové roli. Prý tím vlastně společnosti mimoděk ukazujeme, jaká ve skutečnosti je. Pokud má Marcela pravdu, a já nemám důvod jí nevěřit, pak to naše chování není pro tebe, drahá majorito, tou nejlepší vizitkou.

Mezi těmito skupinami se však navíc ještě bezpřízorně pohybují solitéři, kteří mají tu smůlu, že nezapadají ani mezi céděčka, ani mezi transsexuály. Jsou to lidé, kteří si přejí částečně upravit své tělo a změnit

image, ale nepotřebují ke štěstí operaci pohlavních orgánů – potřeby první skupiny tím značně překračují a přitom zdaleka nedosahují požadavků skupiny druhé. A tak si jich my ostatní moc nevšímáme, a pokud už si jich někdo všimne, tak jen pohledem skrz prsty – jsou to lidé divní a nepochopitelní. A dělají nám ostudu.

Právě v těchto vzájemných averzích, o nichž většina z nás neměla v počátcích transforácké kolektivizace ani tušení, lze vystopovat další důvod toho, proč je nyní po čtyřech letech existence TransForum ve stadiu klinické smrti a nutně si žádá novou krev.

Ta se sice naštěstí v poslední době skutečně začíná objevovat, a to především v řadách mladých vysokoškolsky vzdělaných či zatím studujících trandáků, otázkou ale je, zda jejich nadšení a nadhled budou dostatečné k rozhýbání stojatých vod.

Stále totiž platí, že jen minimum trandáků je s to si uvědomit skutečnost, že navzdory mnoha rozdílům nás spojuje právě to, že svým životem překračujeme kulturně stanovená pravidla hry pro příslušníky toho či onoho pohlaví, že z hlediska většinového pohledu jsme stejně všichni v jednom pytli, protože společnost až na malé výjimky nedokáže rozlišovat pojmy, které různé translidí charakterizují.

* * *

Jaká je informovanost o transproblematice? zeptali jsme se před pár měsíci v anketě na transgender.cz a výsledek je jasný: jen jediný člověk z pětadvaceti si myslí, že je všechno v okej, že toho o nás společnost ví dost. Rozhodně nemá cenu napravovat čtyřprocentní názory (ano, jeden z pětadvaceti tvoří právě ona věhlasná 4 %...)), ale napadlo mě, jestli na jeho názoru přece jen nebude zrnko pravdy. A tak jsem si v databá-

zi denního tisku Anopress zadala postupně heslo transvest*, transsex* a transgender a čekala, copak mi z toho vyleze, copak se to asi za uplynulý kalendářní rok o nás společnost dozvěděla. Takže to vezmeme popořadě:

Transvestismus

Databáze mi vyplivla 198 článků, což se na první pohled jeví jako dostatečný počet, ale při bližším pohledu už to tak slavné není. Většinu z nich tvoří zmínky o travesti show, která se podle všeho stala nedílnou součástí každého jarmarku, oslav narozenin nejrůznějších celebrit a podobných akcí, a co mě, příznám se, poněkud překvapilo, objevilo se i v souvislosti s koncerty folkorního souboru Kunovjan. Nejspíš mám úplně zcestné představy o folkloru...

Další horu článků tvoří materiály z ČTK, které v regionálním tisku zaplavily mou vlast a týkaly se slavných hvězd, které mají sklony se převlékat do ženského (jasně těmto bombám vévodil Alexis Arquette) a hodně bylo i recenzí na oskarové filmy Vše o mé matce a Kluci nepláčou, i když asi třikrát padla zmínka také o snímku o thajském transvestitním volejbalovém mužstvu (ženstvu?).

Jedinou významnější výjimkou z tohoto výčtu byl text ve Večerce o transvestitním prostitutovi Yvettě, která v Perlovce za vcelku slušné peníze už 17 let obšťastňuje zákazníky, a také o opilém mladém transvestitovi, který na Václaváku pokoušel policajty. Suma summarum: pár herců nosí ženské prádlo, pak se najdou i takoví, kteří o transvestitech točí filmy, Yvetta je v Perlovce spokojená a všude kolem bují travesty. O tom, co je to transvestismus, se běžný český čtenář moc nedozvěděl.